

Utlåtande Rotel VIII (Dnr 2017/001814)

Äldreombudsmannens rapport 2017

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Äldreombudsmannens rapport, bilaga 2 till utlåtandet, godkänns.

Föredragande borgarrådet Torun Boucher anför följande.

Ärendet

Det finns sedan 2016 en äldreombudsman placerad vid stadsledningskontoret som arbetar stadsövergripande för att äldre stockholmare ska ha goda levnadsförhållanden. Vartannat år lämnar äldreombudsmannen en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet samt om de frågor om äldres levnadsvillkor som ombudsmannen bedömer att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om. 2017 lämnar äldreombudsmannen sin första rapport som belyser stadens förebyggande och hälsofrämjande arbete för stadens äldre.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret och remitterats till Äldrenämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, och kommunstyrelsens pensionärsråd (KPR).

Äldrenämnden delar uppfattningen om att samverka mellan stadens äldreomsorg, andra delar inom socialtjänsten samt med staden i övrigt, hälso- och sjukvård och ideella organisationer både är viktig och behöver fortsätta utvecklas för att samtliga äldre ska kunna tillförsäkras ett tryggt åldrande. *Bromma stadsdelsnämnd* instämmer i att en utveckling måste ske av det förebyggande och hälsofrämjande arbetet.

Farsta stadsdelsnämnd delar äldreombudsmannens uppfattning att staden behöver utveckla det förebyggande arbetet för att öka möjligheterna för stadens äldre att få ett hälsosamt åldrande så att behovet av vård och omsorg uppstår allt senare i livet.

Norrmalms stadsdelsnämnd delar äldreombudsmannens slutsats om att det behövs ett stadsövergripande underlag som beskriver uppföljningen och styrningen av stadens förebyggande och hälsofrämjande insatser.

Kommunstyrelsens pensionärsråd instämmer i att det är viktigt att arbeta förebyggande så att äldre kan leva ett liv med en hög grad av självbestämmande och självständighet med en bibehållen god hälsa. Insatser för ökad folkhälsa, inte minst för äldre, är synnerligen angelägna. KPR ser fram emot en konkret plan för dessa insatser.

Mina synpunkter

År 2016 inrättade den politiska majoriteten en äldreombudsman med uppgift att arbeta stadsövergripande för att äldre stockholmare ska ha goda levnadsförhållanden. Utöver det hade äldreombudsmannen i uppgift att vartannat år sammanställa en rapport med en redogörelse av sitt arbete samt de frågor kring äldres situation som kommunfullmäktige behöver ha kännedom om.

I äldreombudsmannens första rapport konstateras bland annat att staden behöver utveckla det hälsoförebyggande arbetet riktat till äldre, skapa välfungerande boendialternativ för ökad trygghet, utveckla stadens mötesplatser och träffpunkter samt utöka stödet till anhöriga. Rapporten lyfter även fram vissa särskilt utsatta grupper bland stadens äldre.

Äldreombudsmannens rapport innehåller många viktiga frågor och beskriver flera utmaningar som vi står inför inom äldreomsorgen i staden. Jag delar ombudsmannens syn på vad som behöver förstärkas och utvecklas. På flera områden är arbetet redan i gång.

I årets budget fick äldrenämnden exempelvis i uppdrag att kartlägga stadsdelsnämndernas förebyggande arbete riktat till äldre. Syftet med kartläggningen är att få en bild av vilka behov som finns och ge oss underlag för att kunna arbeta fram politiska åtgärder.

Bra boendialternativ för äldre har varit en högt prioriterad fråga under hela mandatperioden. För att utöka stadens utbud av sociala aktiviteter och öppna mötesplatser för äldre, samtidigt som vi höjer kvalitén och servicenivån på stadens seniorboenden, har stadsdelarna fått i uppdrag att skapa aktivitetscenter i anslutning till så många seniorboenden som är möjligt. Under

2017 inrättades 7 aktivitetscenter och under 2018 kommer ytterligare 12 vara på plats.

Äldrenämnden har även fått i uppdrag att tillsammans med socialnämnden kartlägga stadsdelsnämndernas arbete med att stödja anhöriga. Som äldreombudsmannen tar upp i sin rapport organiseras anhörigstödet lite olika i stadsdelarna och syftet med kartläggningen är att få förutsättningarna för att erbjuda likvärdigt stöd för alla stadens anhöriga.

När det gäller de särskilt utsatta grupperna bland äldre så vill jag särskilt lyfta fram stadens nollvision mot äldre i hemlöshet samt samarbetet med kvinnojourerna kring våld i nära relationer som drabbar äldre kvinnor.

Jag tackar därmed äldreombudsmannen för rapporten och det övriga arbete som hon gör för stadens äldre.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Äldreombudsmannens rapport

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) och borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Äldreombudsmannens rapport 2017 är ett genomarbetat och informativt dokument som skildrar hur Stockholms stads äldreomsorg mår för tillfället. En genomläsning av materialet bekräftar den bild som vi i Alliansen har av stadens äldreomsorg, nämligen att den fungerar hyfsat bra, men att Stockholm kan mycket bättre. Vi vill här belysa några för oss viktiga utvecklingsområden som sammanfaller med de iakttagelser som äldreombudsmannen gjort.

Som äldreombudsmannen mycket riktigt påpekar står äldreomsorgen inför ett paradigmskifte. Vi måste flytta fokus från vård till förebyggande och hälsofrämjande insatser. Det innebär att informationen till de äldre om vilka aktiviteter som staden erbjuder i syfte att ge dessa personer möjlighet att förbättra sin hälsa måste utvecklas avsevärt. Det saknas stadsdelsindelad statistik för att systematiskt kunna utvärdera träffpunkter och dagverksamheter i staden. Likaså måste stadens öppna verksamheter oavsett regiform följas upp och utvärderas. En översyn av ledsagning, som möjliggör för många äldre att ta sig till olika träffpunkter, måste snarast göras över hela staden. Ledsagning i detta syfte och medföljande inom ramen för hemtjänst är två helt olika saker. Vi nås av signaler att antalet ledsagningstimmar minskat över hela staden, vilket är mycket oroande.

Stadens riktlinjer kring mat och måltider efterlevs inte alltid. Det är fortfarande alltför vanligt att äldre med hemtjänst erbjuds matlådor. I första hand ska de äldre

alltid erbjudas att få maten lagad hemma. Äldreombudsmannen påpekade även några förbättringsområden beträffande de av alliansen år 2007 införda fixartjänster, där personer 75 år och äldre årligen erbjuds sex timmar avgiftsfri hjälp med praktiska göromål i hemmet. Dessa tjänster erbjuds i första hand för att förebygga fallolyckor. Förutsättningarna är inte likartade över staden, vilket måste åtgärdas. Fixarna ska alltid kunna uppvisa legitimation, det är för oss en självklarhet i ljuset av de många brott som begås mot äldre i hemmet.

Många äldre tackar nej till en plats på ett boende de sökt till. Förvisso kan en av flera förklaringar vara att äldre behöver den trygghet som det innebär att veta att det finns plats om behovet uppstår, men det finns ingen kartläggning på området. Detta måste göras snarast för att få en verklighetsförankrad bild över icke-verkställda beslut och äldres otrygghet. Fortfarande är riktlinjerna för handläggning av bistånd till personer som är 65 år eller äldre inte likvärdig över hela staden. Det behövs en översyn av tillämpningen i hela staden.

Likaså ska anhörigstödet över hela staden ses över för att garantera att anhöriga oavsett var de bor i staden ska få möjlighet till hjälp och avlastning. Äldreombudsmannen belyser på ett förtjänstfullt sätt situationen för de mest sårbara grupperna bland stadens äldre. Arbetet med dessa grupper har många förbättringsområden, såsom ett förbättrat uppsökande arbete bland dessa äldre, som ofta inte själva tar en första kontakt med myndigheter. I synnerhet gäller detta våldsutsatta personer eller sådana som har ett begynnande missbruk eller psykisk ohälsa. En återkommande kompetensutveckling av samtlig personal som kommer i kontakt med dessa grupper är angelägen. Det gäller även beträffande äldre HBTQ-personer.

Eftersom en så stor andel av äldreomsorgen utförs av privata aktörer måste vi åter påpeka att det enligt oss är orätt att stadens skattemedel i form av kompetensutvecklingsmedel inom bland annat äldreomsorgen enbart går till anställda i stadens egen regi. Både kvinnor och män dricker alkohol högre upp i åldrarna. Ökningen av antalet äldre kvinnor som avled av alkoholrelaterade orsaker har mer än fördubblats mellan 2001 och 2015. Detta är allvarligt. Det är därför inte acceptabelt att Stockholms stads program för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobakspolitiken 2018–2021 inte ägnar denna grupp så mycket som en bokstav om förebyggande och behandlande insatser utan endast konstaterar att målgruppen finns.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Äldreombudsmannens rapport, bilaga 2 till utlåtandet, godkänns.

Stockholm den 16 maj 2018

På kommunstyrelsens vägnar:
KARIN WANNGÅRD

Torun Boucher

Ulrika Gunnarsson

Särskilt uttalande gjordes av Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin och Johanna Sjö (alla M) och Lotta Edholm (L) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ernlund (C) och Erik Slottner (KD) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Det finns sedan 2016 en äldreombudsman placerad vid stadsledningskontoret som arbetar stadsövergripande för att äldre stockholmare ska ha goda levnadsförhållanden. Äldreombudsmannen ska även bidra till att öka kunskapen om de äldres situation och behov. Ombudsmannen kan föreslå åtgärder för att förbättra situationen för äldre inom stadens verksamhetsområden.

Vartannat år lämnar äldreombudsmannen en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet samt om de frågor om äldres levnadsvillkor som ombudsmannen bedömer att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om.

2017 lämnar äldreombudsmannen sin första rapport som belyser stadens förebyggande och hälsofrämjande arbete för stadens äldre.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholm ska vara en stad där alla, även äldre, kan vara aktiva samhällsmedborgare. Stockholm ska vara en trygg stad att åldras i där staden genom innovativa lösningar och ett äldreperspektiv i samhällsplaneringen skapar förutsättningar för ett självständigt liv. I stadens budget 2018 med inriktning för verksamhetsåren 2019 och 2020 slås det fast att Stockholm ska vara en äldrevänlig stad där långsiktigt arbete bidrar till att äldre kan leva ett självständigt liv med hög livskvalitet och god hälsa. En förutsättning för detta är att stadens förebyggande och hälsofrämjande arbete för äldre är ändamålsenligt och av god kvalitet.

Socioekonomiska förutsättningar och ojämlika livsvillkor utifrån kön påverkar äldres livssituation. Staden behöver arbeta för att äldre kvinnor och män ska kunna leva aktiva och självständiga liv där de är delaktiga i samhället samt har goda förutsättningar för ett hälsosamt åldrande. Rapporten belyser de utmaningar som staden står inför när det gäller att motverka ojämställda livsvillkor hos de äldre stockholmarna.

Stadsledningskontoret bedömer att äldreombudsmannens rapport utgör ett bra stöd för det fortsatta arbetet där tydligare samordning, styrning och uppföljning av det förebyggande arbetet är viktiga utvecklingsområden för staden.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna rapporten.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret och remitterats till Äldrenämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, och kommunstyrelsens pensionärsråd.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 27 mars 2018 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och att överlämna det till kommunstyrelsen som sitt svar på remissen samt att förklara paragrafen omedelbart justerad.

Särskilt uttalande gjordes av Michaela Hollis (KD), Dennis Wedin m.fl. (M) och Ann-Katrin Åslund (L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Alfred Askeljung (C) som anslöt sig till det särskilda uttalandet från (KD), (M) och (L).

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 5 mars 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar uppfattningen om att samverkan mellan stadens äldreomsorg, andra delar inom socialtjänsten samt med staden i övrigt, hälso- och sjukvård och ideella organisationer både är viktig och behöver fortsätta utvecklas för att samtliga äldre ska kunna tillförsäkras ett tryggt åldrande.

Förvaltningen instämmer också i att arbetet med att göra staden till en mer äldrevänlig stad – en stad som främjar ett aktivt och hälsosamt liv där äldres resurser tas tillvara – är centralt och angeläget för att på bästa sätt bemöta den demografiska utvecklingen.

Rapporten slår fast att det krävs en grundlig analys av den äldre befolkningen inom varje stadsdel för att kunna möta behoven på ett effektivt sätt då behoven och förutsättningarna varierar mellan olika stadsdelar. Den nollbasmätning som förvaltningen planerar att genomföra inom ramen för uppdraget med en äldrevänlig stad kan beroende på utformning svara på detta.

Rapporten utgår ifrån insatser som främjar hälsa, välbefinnande och självständighet samt förebygger ohälsa. Rapportens innehåll tar fasta på Folkhälsomyndighetens

uppfattning att det förebyggande arbetet för ett gott åldrandet ska ske inom de fyra hörnpelarna: social gemenskap och stöd, meningsfullhet, fysisk aktivitet och goda matvanor. Förvaltningen anser att det är en värdig utgångspunkt då ansatsen därmed omfattar stadens alla äldre, inte enbart de cirka 20 procent som har någon form av äldreomsorg.

Förvaltningen anser att träffpunkterna har en viktig roll i stadens hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete men precis som rapporten konstaterar, behöver träffpunkternas funktion förtydligas och utvecklas vidare i syfte att nå fler äldre i behov av meningsfulla aktiviteter och social samvaro. Förvaltningen instämmer i att det således är viktigt att nå ut till fler äldre än de som dagligen besöker de öppna träffpunkterna. Ett sätt kan vara att erbjuda äldre och personal inom äldreomsorgen utbildning i folkhälsa och betydelsen av fysisk aktivitet. Förvaltningen planerar seminarium under hösten 2018 för äldreomsorgens medarbetare om hälsofrämjande och förbyggande arbete.

Behovet av att se över hur ledsagning och ledsagarservice biståndsbedöms i staden har också uppmärksammats av socialnämnden. Socialförvaltningen har utrett frågan i ärendet ”Förslag till reviderade riktlinjer gällande ledsagning och ledsagarservice”, dnr 3.1.1-705/2016. Efter eventuellt beslut i socialnämnden och därefter beslut i kommunfullmäktige kommer riktlinjerna att implementeras.

Staden ska erbjuda anhöriga ett preventivt stöd och insatserna ska vara likvärdiga i hela staden. Äldreförvaltningen kommer tillsammans med socialförvaltningen att genomföra en kartläggning av anhörigstödet i staden.

Som framgår av rapporten bor en övervägande majoritet av stadens äldre inom det ordinarie bostadsbeståndet, med eller utan hjälp av hemtjänst. Cirka 58 procent av bostäderna i Stockholm beräknas emellertid ha en dålig eller bristande tillgänglighet. I sammanhanget vill förvaltningen därför framhålla vikten av att arbeta med tillgänglighetsinventeringar och -anpassningar för att underlätta för äldre att bo kvar hemma med god livskvalitet. Förvaltningen vill också lyfta fram att det finns ett behov av att öka flyttbenägenheten. Staden satsar därför på utökad kommunikation och information för att hjälpa äldre att flytta till ett mer anpassat och tryggt boende i god tid. Som det lyfts fram i rapporten kan en förklaring till stadens många ej verkställda beslut om vård- och omsorgsboende vara att den äldre vill ha ett gynnande beslut för att känna sig trygg. Förvaltningens erfarenhet är att flera av dessa personer ännu inte känner sig redo att flytta och förhoppningsvis kan ett förebyggande arbete kring boendefrågor för äldre ge trygghet i vad staden kan erbjuda. Förvaltningen vill också förtydliga att rätt antal lediga platser i januari 2016 var 144 och inte 14 som det står angivet i rapporten. Motsvarande siffra för år 2017 var 226 lediga platser på vård- och omsorgsboende. I nuläget finns som påtalas i rapporten en överkapacitet av vård- och omsorgsboendeplatser. Det finns skillnader mellan olika delar i staden men det råder ej ett kraftigt platsunderskott i västerort, som rapporten beskriver. I rapporten framhålls behovet av att en översyn av tillämpningen av stadens riktlinjer för handläggning av bistånd genomförs. Förvaltningen anser att det är av största vikt att behovsbedömningen är likvärdig och rättssäker i staden och att individuella

bedömningar görs. Det finns också skillnader mellan stadsdelarsnämnderna när det gäller andelen bifall och avslag till vård- och omsorgsboende. Det kan finnas olika orsaker till detta och under året kommer förvaltningen att se över vad skillnaderna kan bero på.

Rapporten lyfter bland annat upp äldre med missbruksproblematik som en grupp som är särskilt beroende av det förebyggande och hälsofrämjande arbetet. Stockholms stads program för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT-program) syftar till att lyfta fram utvecklingsområden för staden i ANDT-relaterade frågor, med det övergripande målet att Stockholm ska vara en stad fri från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol samt med ett minskat tobaksbruk. Förvaltningen anser att det är av stor vikt att tydliggöra de äldres behov i ANDT-programmet.

Förvaltningen håller med äldreombudsmannen om att det är viktigt att utbilda medarbetarna om HIV och om äldre personer som har HIV. På undersköterskeutbildningen får kursdeltagarna information av Posithiva Gruppen och deras film om HIV och åldrande finns upplagt på stadens samarbetsyta för utbildning. Posithiva Gruppen har tagit fram ett studie- och arbetsmaterial om filmen som förvaltningen under 2018 kommer att hjälpa till att sprida till stadsdelsförvaltningarna.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 april 2018 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Tigerström m.fl. (M) och Hanna Wistrand (L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Ylva Skoogberg (C) och Kerstin Rossipal (KD) som instämde i det särskilda uttalandet från (M) och (L).

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 mars 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i att en utveckling måste ske av det förebyggande och hälsofrämjande arbetet. De äldre måste ges förutsättningar för ett självständigt liv och därmed en ökad livskvalitet som även kan bidra till minskade framtida behov av äldreomsorg.

Förvaltningen vill framhålla vikten av att de äldre får möjlighet att delta i planeringen av den förebyggande verksamheten och av en äldrevänlig stad.

Förvaltningen ser de äldres delaktighet som en förutsättning för en bra och ändamålsenlig planering av den förebyggande verksamhet och för utvecklingen av en äldrevänlig stad.

Förvaltningen vill påtala att uppgiften i avsnittet om vård- och omsorgsboende om att det i Västerort råder ett kraftigt platsunderskott inte stämmer.

Inom flera av de områden som lyfts i rapporten har redan utvecklingsarbete påbörjats i förvaltningen. Bland annat pågår utveckling av mat och måltidssituationen i samarbete med dietister och inom en verksamhet planeras en HBTQ-certifiering. Förvaltningen startade hösten 2017 två aktivitetscenter där utveckling av verksamheterna nu sker i samverkan med besökare och föreningar.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 12 april 2018 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 mars 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar äldreombudsmannens uppfattning att staden behöver utveckla det förebyggande arbetet för att öka möjligheterna för stadens äldre att få ett hälsosamt åldrande så att behovet av vård och omsorg uppstår allt senare i livet. Det är också det mest effektiva sättet att minska de framtida kostnaderna för äldreomsorgen. Förvaltningen bedömer dock att stadens arbete med att utveckla det förebyggande arbetet initialt kräver extra resurser.

Som rapporten antyder är grunden för en äldrevänlig stad att skapa delaktighet, där äldre människors resurser tas tillvara och där alla som arbetar med målgruppen äldre personer har ett stödjande och förebyggande förhållningssätt. Det gäller såväl för biståndsbedömda insatser som inom öppna verksamheter.

Staden behöver också utveckla sitt stöd till anhöriga och fortsätta sitt arbete med att införa ett normkritiskt förhållningssätt. I linje med vad Stadsrevisionen anser efter sin granskning av stadens förebyggande arbete så kommer förvaltningen att utveckla sin styrning och uppföljning av de förebyggande och hälsofrämjande insatserna för äldre.

Det är även viktigt att staden försäkras sig om att utbudet inte skiljer sig åt mellan olika stadsdelsområden och att äldre får tillgång till likvärdiga insatser och förutsättningar vad gäller exempelvis öppna mötesplatser. Lika viktigt är det att ambitionsnivån i det förebyggande arbetet inte skiljer sig åt mellan olika stadsdelsområden.

För att säkerställa att det förebyggande arbetet och ambitionsnivån inte skiljer sig åt mellan olika stadsdelsområden, är det angeläget att staden tar ett samlat grepp i frågan och att äldrenämnden får en samordnande roll att stödja stadsdelsnämnderna i

uppdraget att utveckla det förebyggande arbetet. Vidare är det viktigt att säkerställa att behovsbedömningen är likvärdig och rättssäker. En översyn av tillämpningen av riktlinjerna bör därför genomföras inom hela staden. Med tanke på pensionärsrådets kommentar är det även viktigt att stadens mål kommuniceras och förankras på verksamhetsnivå.

Förvaltningen ställer sig i övrigt bakom Äldreombudsmannens kommentarer som belyser vad som krävs för att uppnå en äldrevänlig stad.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 mars 2018 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 februari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen delar äldreombudsmannens slutsats om att det behövs ett stadsövergripande underlag som beskriver uppföljningen och styrningen av stadens förebyggande och hälsofrämjande insatser.

Förvaltningen anser att en inventering av det arbete som bedrivs inom de olika stadsdelsområdena bör göras innan nya aktiviteter eventuellt utformas. Det är viktigt att de äldre själva får komma tilltals när det gäller behovet av förebyggande insatser. Detta kan ske i form av intervjuer med målgruppen, olika pensionärsorganisationer etcetera.

Förvaltningen arbetar redan med flera av de frågor som lyfts fram i rapporten. Bland annat har förvaltningen gjort en kartläggning av gruppen äldre som riskerar eller lever i hemlöshet. Flera medarbetare har gått utbildning i HBTQ- frågor. Vård- och omsorgsboendena i nämndens regi arbetar aktivt med mat och måltider och individanpassade aktiviteter.

Kommunstyrelsens pensionärsråd

Kommunstyrelsens pensionärsråds yttrande daterat den 20 mars 2018 har i huvudsak följande lydelse.

KPR instämmer i att det är viktigt att arbeta förebyggande så att äldre kan leva ett liv med en hög grad av självbestämmande och självständighet med en bibehållen god hälsa. Insatser för ökad folkhälsa, inte minst för äldre, är synnerligen angelägna. KPR ser fram emot en konkret plan för dessa insatser.

Behoven av vård och omsorg kan förväntas bli större då antalet äldre ökar. Äldreomsorgen behöver bli mer förebyggande och hälsofrämjande. Tillsammans med

den tekniska utvecklingen, en bostadspolitik som utgår från äldres behov, samt kompetensutveckling hos medarbetarna kan behovet av omsorg och vård minskas.

ÄO kommenterar att staden erbjuder en mängd olika aktiviteter för att ge äldre invånare möjlighet att förbättra sin hälsa. Många känner dock inte till detta. Stadens webbsida används av ett växande antal äldre och kan vara ett sätt att informera. Det är dock inte helt lätt att hitta i den.

En kommunikationsstrategi behöver utformas utifrån äldreperspektivet. Den ska inte bara gälla den digitala tekniken. Det är fortfarande så att många äldre inte har tillgång till den. Men pensionärsorganisationerna, som dagligen träffar många av de äldsta, är en resurs för att ge information.

Ombudsmannen konstaterar att vi behöver varandra, att träffpunkter och dagverksamhet är viktiga. KPR vill framhålla pensionärsorganisationernas omfattande verksamhet. I vissa delar av staden är det dock svårt då det inte finns föreningslokaler som kan användas. KPR föreslår att staden kartlägger detta och föreslår åtgärder.

Äldreperspektivet ska finnas med i alla ärenden och all verksamhet! KPR understryker vikten av samverkan med Stockholms läns landsting. I övrigt ansluter vi oss till äldreförvaltningens synpunkter och förslag i sitt remissvar.

Reservationer m.m.

Äldrenämnden

Särskilt uttalande gjordes av Michaela Hollis (KD), Dennis Wedin m.fl. (M) och Ann-Katrin Åslund (L) enligt följande.

Äldreombudsmannens rapport 2017 är ett genomarbetat och informativt dokument som skildrar hur Stockholms stads äldreomsorg mår för tillfället. En genomläsning av materialet bekräftar den bild som vi i alliansen har av stadens äldreomsorg, nämligen att den fungerar hyfsat bra, men att Stockholm kan mycket bättre. Vi vill här belysa några för oss viktiga utvecklingsområden som sammanfaller med de iakttagelser som äldreombudsmannen gjort.

Som äldreombudsmannen mycket riktigt påpekar står äldreomsorgen inför ett paradigmskifte. Vi måste flytta fokus från vård till förebyggande och hälsofrämjande insatser. Det innebär att informationen till de äldre om vilka aktiviteter som staden erbjuder i syfte att ge dessa personer möjlighet att förbättra sin hälsa måste utvecklas avsevärt. Det saknas stadsdelsindelad statistik för att systematiskt kunna utvärdera träffpunkter och dagverksamheter i staden. Likaså måste stadens öppna verksamheter oavsett regiform följas upp och utvärderas.

En översyn av ledsagning, som möjliggör för många äldre att ta sig till olika träffpunkter, måste snarast göras över hela staden. Ledsagning i detta syfte och medföljande inom ramen för hemtjänst är två helt olika saker. Vi nås av signaler att antalet ledsagningstimmar minskat över hela staden, vilket är mycket oroande.

Stadens riktlinjer kring mat och måltider efterlevs inte alltid. Det är fortfarande alltför vanligt att äldre med hemtjänst erbjuds matlådor. I första hand skall de äldre alltid erbjudas att få maten lagad hemma. Äldreombudsmannen påpekade även några förbättringsområden beträffande de av alliansen år 2007 införda fixartjänster, där personer 75 år och äldre årligen erbjuds sex timmar avgiftsfri hjälp med praktiska göromål i hemmet. Dessa tjänster erbjuds i första hand för att förebygga fallolyckor. Förutsättningarna är inte likartade över staden, vilket måste åtgärdas. Fixarna ska alltid kunna uppvisa legitimation, det är för oss en självklarhet i ljuset av de många brott som begås mot äldre i hemmet.

Många äldre tackar nej till en plats på ett boende de sökt till. Förvisso kan en av flera förklaringar vara att äldre behöver den trygghet som det innebär att veta att det finns plats om behovet uppstår, men det finns ingen kartläggning på området. Detta måste göras snarast för att få en verklighetsförankrad bild över icke-verkställda beslut och äldres otrygghet.

Fortfarande är riktlinjerna för handläggning av bistånd till personer som är 65 år eller äldre inte likvärdig över hela staden. Det behövs en översyn av tillämpningen i hela staden.

Likaså ska anhörigstödet över hela staden ses över för att garantera att anhöriga oavsett var de bor i staden ska få möjlighet till hjälp och avlastning.

Äldreombudsmannen belyser på ett förtjänstfullt sätt situationen för de mest sårbara grupperna bland stadens äldre. Arbetet med dessa grupper har många förbättringsområden, såsom ett förbättrat uppsökande arbete bland dessa äldre, som ofta inte själva tar en första kontakt med myndigheter. I synnerhet gäller detta våldsutsatta personer eller sådana som har ett begynnande missbruk eller psykisk ohälsa. En återkommande kompetensutveckling av samtlig personal som kommer i kontakt med dessa grupper är angelägen. Det gäller även beträffande äldre HBTQ-personer. Eftersom en så stor andel av äldreomsorgen utförs av privata aktörer måste vi åter påpeka att det enligt oss är orätt att stadens skattemedel i form av kompetensutvecklings-medel inom bland annat äldreomsorgen enbart går till anställda i stadens egen regi.

Både kvinnor och män dricker alkohol högre upp i åldrarna. Ökningen av antalet äldre kvinnor som avled av alkoholrelaterade orsaker har mer än fördubblats mellan 2001 och 2015. Detta är allvarligt. Det är därför inte acceptabelt att Stockholms stads program för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobakspolitiken 2018-2021 inte ägnar denna grupp så mycket som en bokstav om förebyggande och behandlande insatser utan endast konstaterar att målgruppen finns.

Bromma stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Jan Tigerström m.fl. (M) och Hanna Wistrand (L) enligt följande.

Äldreombudsmannens rapport 2017 är ett genomarbetat och informativt dokument som skildrar hur Stockholms stads äldreomsorg mår för tillfället. En genomläsning av materialet bekräftar den bild som vi i alliansen har av stadens äldreomsorg, nämligen att den fungerar hyfsat bra, men att Stockholm kan mycket bättre. Vi vill här belysa några för oss viktiga utvecklingsområden som sammanfaller med de iakttagelser som äldreombudsmannen gjort.

Som äldreombudsmannen mycket riktigt påpekar står äldreomsorgen inför ett paradigmskifte. Vi måste flytta fokus från vård till förebyggande och hälsofrämjande insatser. Det innebär att informationen till de äldre om vilka aktiviteter som staden erbjuder i syfte att ge dessa personer möjlighet att förbättra sin hälsa måste utvecklas avsevärt. Det saknar stadsdelsindelad statistik för att systematiskt kunna utvärdera träffpunkter och dagverksamheter i staden. Likaså måste stadens öppna verksamheter oavsett regiform följas upp och utvärderas. En översyn av ledsagning, som möjliggör för många äldre att ta sig till olika träffpunkter, måste snarast göras över hela staden. Ledsagning i detta syfte och medföljande inom ramen för hemtjänst är två helt olika saker. Vi nås av signaler att antalet ledsagningstimmar minskat över hela staden, vilket är mycket oroande.

Stadens riktlinjer kring mat och måltider efterlevs inte alltid. Det är fortfarande alltför vanligt att äldre med hemtjänst erbjuds matlådor. I första hand skall de äldre alltid erbjudas att få maten lagad hemma. Äldreombudsmannen påpekade även några förbättringsområden beträffande de av alliansen år 2007 införda fixartjänster, där personer 75 år och äldre årligen erbjuds sex timmar avgiftsfri hjälp med praktiska göromål i hemmet. Dessa tjänster erbjuds i första hand för att förebygga fallolyckor. Förutsättningarna är inte likartade över staden, vilket måste åtgärdas. Fixarna ska alltid kunna uppvisa legitimation, det är för oss en självklarhet i ljuset av de många brott som begås mot äldre i hemmet.

Många äldre tackar nej till en plats på ett boende de sökt till. Förvisso kan en av flera förklaringar vara att äldre behöver den trygghet som det innebär att veta att det finns plats om behovet uppstår, men det finns ingen kartläggning på området. Detta måste göras snarast för att få en verklighetsförankrad bild över icke-verkställda beslut och äldres otrygghet.

Fortfarande är riktlinjerna för handläggning av bistånd till personer som är 65 år eller äldre inte likvärdig över hela staden. Det behövs en översyn av tillämpningen i hela staden.

Likaså ska anhörigstödet över hela staden ses över för att garantera att anhöriga oavsett var de bor i staden ska få möjlighet till hjälp och avlastning.

Äldreombudsmannen belyser på ett förtjänstfullt sätt situationen för de mest sårbara grupperna bland stadens äldre. Arbetet med dessa grupper har många förbättringsområden, såsom ett förbättrat uppsökande arbete bland dessa äldre, som ofta inte själva tar en första kontakt med myndigheter. I synnerhet gäller detta våldsutsatta personer eller sådana som har ett begynnande missbruk eller psykisk ohälsa. En återkommande kompetensutveckling av samtlig personal som kommer i kontakt med dessa grupper är angelägen. Det gäller även beträffande äldre HBTQ-personer. Eftersom en så stor andel av äldreomsorgen utförs av privata aktörer måste vi åter påpeka att det enligt oss är orätt att stadens skattemedel i form av kompetensutvecklingsmedel inom bland annat äldreomsorgen enbart går till anställda i stadens egen regi.

Både kvinnor och män dricker alkohol högre upp i åldrarna. Ökningen av antalet äldre kvinnor som avled av alkoholrelaterade orsaker har mer än fördubblats mellan 2001 och 2015. Detta är allvarligt. Det är därför inte acceptabelt att Stockholms stads program för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobakspolitiken 2018-2021 inte ägnar denna grupp så mycket som en bokstav om förebyggande och behandlande insatser utan endast konstaterar att målgruppen finns.